
Giebels, H., Slits, F., *Georgius Macropedius 1487-1558. Leven en werken van een Brabantse humanist* (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland. Derde reeks [XXVIII]); Tilburg: Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 2005, cd-rom + 376 blz., ISBN 90 70641 65 8).

In 1565 verscheen de *Apotheosis D. Georgii Macropedii*, een bundel lofdichten voor iemand wiens naam nog slechts weinigen iets zegt. Het eerbetoon gold de uit Gemert afkomstige Joris van Lanckvelt, die destijds onder zijn vergriekste naam Georgius Macropedius als humanistisch schoolmeester furor maakte. Hij moet, gezien de getuigenissen van zijn leerlingen en de faam van zijn school, een inspirerende docent zijn geweest. Zijn bevoegenheid spreekt eveneens uit zijn vele publicaties ten behoeve van het onderwijs die ook elders in Europa opgang maakten. Die grensoverschrijdende belangstelling hing, naast de kwaliteit van zijn geschriften, nauw samen met de taal ervan: de toenmalige *lingua franca* voor onderwijs en wetenschap, het inmiddels vergeten Latijn. Veel in die taal publicerende humanisten raakten in vergetelheid, terwijl ze voor hun tijd zo medebepalend waren. Met deze goed gedocumenteerde en vlot geschreven biografie brengen Giebels en Slits een van hen, de genoemde Latijnse schoolmeester Macropedius, weer onder de verdiende aandacht.

Als historicus en classicus beschikken de auteurs over de juiste vaardigheden om alle bronnen en Latijnse teksten te interpreteren en te ontsluiten. Hun studie bestaat uit drie delen: een levensbeschrijving van Macropedius, een analyse van diens publicaties, en een historiografisch hoofdstuk over de visie op Macropedius.

De biografie geeft eerst een schets van de belangrijkste historische aspecten die leven en werk van Macropedius tekenden: de politieke situatie, humanisme en hervorming. Over herkomst, scholing, verdere levensloop en werk van Macropedius ontstaat door de vele gegevens een goed beeld. Macropedius droeg de familienaam van zijn moeder, afkomstig uit de niet-adellijke tak van het geslacht Van Lanckvelt dat in Gemert en omstreken aanzien genoot. In Den Bosch bezocht hij de Latijnse school, waarna hij zich aldaar aansloot bij de Broeders des Gemenen Levens. Door zelfstudie bereidde hij zich voor op het priesterschap. Ook alle verdere eruditie waarvan hij blijk zou geven verwierf hij zich als autodidact. Macropedius bezocht nooit een universiteit. Door de Broeders werd hij al gauw ingezet in het onderwijs, aanvankelijk in Den Bosch, vervolgens in Luik, en uiteindelijk in Utrecht. Hij bracht de Hieronymusschool aldaar tot grote bloei. De vernieuwende humanistische uitgangspunten die hij daarbij hanteerde komen ruimschoots aan bod. De vele goed gekozen en fraai afgedrukte kleurenillustraties verhogen de zeggingskracht van deze levensbeschrijving. Daarom is het jammer dat de mogelijkheid om vanuit de tekst naar relevante afbeeldingen te verwijzen, vooral als die wat verder afstaan, niet uitgebuit is.

Het omvangrijke oeuvre van Macropedius wordt via analyserende beschrijvingen goed toegankelijk gemaakt. Naast schoolliederen gaat het om een tiental schoolboeken die eigenlijk het gehele onderwijsterrein bestrijken, van grammatica tot tijdrekening. Daarnaast schreef Macropedius vijf kluchten en zeven, op religieuze stof gebaseerde, komedies. De vele herdrukken van het merendeel van deze titels alsmede de opvoeringen en vertalingen van zijn toneelstukken getuigen van de waardering, ook elders in Europa, voor zijn werk. Zijn beroemdste toneelstuk blijft *Hecastus*, een bewerking van *Elckerlijc*. Bijzonder is dat Macropedius de muziek voor de koren in zijn spelen zelf componeerde. In hoeverre deze, voor opvoering bedoelde, toneelspelen

---

gegevens bevatten over de opvoeringspraktijk valt uit de inhoudelijk georiënteerde beschrijvingen niet op te maken. Nader onderzoek is hier op zijn plaats. De overleveringsgeschiedenis van al dit onderwijsmateriaal is, zoals gebruikelijk, gecompliceerd. Eigenlijk vraagt het om een meer analytisch-bibliografische analyse dan hier geboden.

Het laatste hoofdstuk inventariseert de aandacht voor Macropedius bij andere auteurs. De uitwerking is nogal onevenwichtig. Worden de vroegere vindplaatsen in detail besproken, inclusief een eventuele foutieve weergave van Macropedius' oorspronkelijke naam, voor de twintigste eeuw is de behandeling globaal. Zo blijft de lezer in het ongewisse hoe de overkoepelende Engelse studie van Best over Macropedius (1972) zich verhoudt tot die van Giebels en Slits.

Een bijgevoegde cd-rom geeft veel extra informatie: alle literaire teksten en het voorwerk bij de schoolboeken (Latijn; tevens als word-bestand); archivalia (zo nodig vertaald); correspondentie en *Apotheosis* (Latijn en Nederlands); de *Lof van Luik* (Nederlands); Macropedius' interessante netwerk; bibliografische gegevens (nogal elementair) en verdere verspreidingsgegevens inzake de toneelspelen; een radioportret (1987), zelfs met door Macropedius gecomponeerde muziek!

Het monumentje dat Giebels en Slits voor Macropedius hoopten te hebben opgericht (11) mag een momument genoemd worden. Ze hebben van Macropedius, zijn werk en omgeving een uitvoerig, boeiend en helder beeld geschapen. Daarnaast biedt hun studie waardevol materiaal over bijvoorbeeld de Broeders des Gemenen Levens, het onderwijs en het schooltoneel. Het boek zou aan bruikbaarheid gewonnen hebben als ook de besproken werken via het register ontsloten waren. En tot slot: moet de biografie van iemand met zoveel invloed op de vorming van de Europese jeugd in de zestiende eeuw – mogelijk was Macropedius via zijn schoolboeken zelfs een van Shakespeares leermeesters – eigenlijk niet in de hedendaagse *lingua franca*, het Engels, beschikbaar komen?

Anneke C. G. Fleurkens

Knapen, B., *De man en zijn staat. Johan van Oldenbarnevelt 1547-1619* (Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker, 2005, 368 blz., €29,90, ISBN 90 351 2890 7).

A political biography of Oldenbarnevelt by as distinguished and perceptive a journalist as Ben Knapen is bound to attract not just the interest of those who enjoy reading early modern Dutch history but also a considerable number of readers who would otherwise pay little or no attention to this general area at all. One can take it for granted, even before opening it, that the book is lively, politically shrewd and very well written. In part, of course, these are advantages, like a strong breath of fresh air, which one might expect from any non-academic historian with a feel for history and writing and a competent willingness to read up on the subject thoroughly – and all this Ben Knapen certainly has. Historical writing is not and should not be the protected preserve of professional academic historians and indeed sometimes positively needs to be rescued from that potentially overspecialized and too inward-looking breed.

Oldenbarnevelt, moreover, whom Ben Knapen, not without considerable justification, conceives as the veritable founder of the Dutch state and nation, is a perfect choice for such an exercise. Fundamentally important yet insufficiently familiar to the general Dutch public, he provides an ideal historical vantage-point, at a time when national history has gone seriously out of fashion, from which to ask what the real historical origins of Dutch nationhood actually are and what Dutch nationhood originally meant. Furthermore, Knapen has the inestimable advantage of being able to rely on the vast and painstaking but often opaque and disorderly mass of research underlying the last major biography of the *Landsadvocaat*, Jan den Tex, *Oldenbarnevelt* (5 vols, 1960-1972). Beyond this, he was further reinforced – as the author himself readily grants in his preface – by the advice and help of an outstanding expert in the field, Professor Henk van Nierop. Oldenbarnevelt, though, for various reasons, and especially the extraordinary complexity of the political and religious circumstances under which he went to work, is no easy historical topic, quite the contrary, so that besides the other qualities he brings to this task Ben Knapen must be congratulated for his courage. There are a hundred hurdles where specialist and non-specialist alike – but perhaps especially the latter – are only too likely to go wrong.

Take for example the *Corte Vertoninghe*, that key document of the Dutch Revolt against Spain, written at Oldenbarnevelt's request by the Gouda pensionary François Francken, in 1587. For this crucial piece of political theory, which has never really been made much of by Dutch educators or the Dutch public, and for quite understandable reasons, ambivalently combines some very forward-looking tendencies, in particular in its epoch-making republican remarks about the inadequacies of monarchy and its strong tendency to popular sovereignty (claiming that the States of Holland received their power from the inhabitants of the province and needed their consent and